

Chmelařství – fenomén české i moravské krajiny

18. září 2023 se chmelařská krajina Žatecka stala naší 17. památkou na seznamu kulturního dědictví UNESCO. Jak na to reagovala botanická zahrada? Oslovili jsme žatecký Chmelařský institut a začali pěstovat chmel. Naše drobná trelážová chmelnice se honosí certifikovanou odrůdou žateckého poloraného červeňáku, který roste nejenom v severozápadních Čechách, ale také nedaleko Olomouce, na Přerovsku a Tršicku.

Přestože jsou středomoravské chmelnice naší nejmenší chmelařskou oblastí (s osázenou plochou 620 ha, zhruba 12,5 % celkové výměry českých chmelnic), tradice pěstování chmele na Tršicku sahá až do začátku 16. století. V raném novověku se na Moravě pěstoval chmel roztroušeně u panských sídel, pivovarů a v klášterních zahradách. K zakládání prvních chmelnic na Tršicku došlo až po polovině 19. století díky cílené snaze Hynka Florýka o rozvoj této zemědělské činnosti. V roce 1883 byl v Tršicích založen Chmelařský institut pro Moravu, v roce 1953 na něj navázala Výzkumná stanice Tršice. Plochy chmelnic se setrvale rozrůstaly, ještě na začátku 90. let minulého století zabíraly více než 1000 ha, poté jejich výměra začala klesat. Odrůda žateckého poloraného červeňáku/saaz se na tršických chmelnicích pěstuje z více než 75 %.

Z botanického pohledu je chmel (*Humulus*) malým rodem čítajícím pouze 7 druhů rostoucích v mírném až subtropickém pásmu severní polokoule. Zemědělský potenciál má pouze chmel otáčivý (*Humulus lupulus*) pěstovaný v mnoha kultivarech pro pivovarnictví. Mladé chmelové výhonky "chmelíčky" jsou považovány za delikatesu již od dob antického Říma. Jako okrasná liána se pěstuje ještě chmel (*Humulus scandens*) pocházející z Japonska. Blízce příbuzné chmelu je konopí (*Cannabis*).

Regionální specifika pěstování chmele se projevují i v hanáčině. Chmelníci se hanácky říkalo "chmelén"; chmel se zde nečesal, ale "obíral", i proto se brigádníkům při sklizni říkalo "obirači". Dočesná byla "doobiračka". Chmelovým hlávkám místní říkali "šeške". Při sklizni se neměřilo na věrtele, ale na "miro", která měla 100 "cólů". Chmelové štoky měly "opratu" a listí se zbytnými částmi rostlin bylo "chméleni", končilo jako krmivo pro domácí zvířata.

Tradiční brigády při sklizni chmele, jimiž si prošly generace mladých lidí. [Brigáda učnie a učňů podniku Centroflor, n. p., 1969]

Zdroje:

Hanácký slovník byl převzat z webu města Tršice.

BOTANICKÁ
ZAHRADA
UNIVERZITY
PALACKÉHO